

відповідальність за невиконання встановленого законодавством обов'язку не поширювати заборонену інформацію.

Удосконаленню антитерористичної діяльності сприятиме: стриманість у поширенні інформації про терористичний акт чи його наслідки; недопустимість передачі в ефір прямих інтерв'ю з терористами; перевірка отримуваної від терористів інформації; контроль візуального відтворення події терористичного акту (відсутність на екрані загиблих чи поранених); єдність тлумачення події терористичного акту як ЗМІ, так і суб'єктами боротьби з тероризмом.

На міжнародному, регіональному і національному рівнях доцільно вжити низку заходів щодо припинення використання будь-яких інформаційних технологій на користь терористів.

Список бібліографічних посилань

1. Грачев С. И. Терроризм и контртеррористическая деятельность: вопросы теории. Н. Новгород, 2010. 242 с.

2. Про боротьбу з тероризмом : закон України від 20.03.2003 № 638-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15> (дата звернення: 07.03.2019).

3. Мельник Д. ЗМІ – «рупор» тероризму чи елемент протидії? *Проблеми безпеки: особистості, суспільства, держави*. 2007. № 7. С. 88.

4. Слисаренко И. Террор как средство политической коммуникации. *Персонал*. 2001. № 4. С. 17–19.

5. Ефимов В. А. Прозрение. Радиопрограмма № 19 «Телевидение как колдун и рекламный спонсор терроризма». URL: <http://www.ecology.md/section.php?section=&id=3827> (дата звернення: 10.03.2019).

Одержано 10.03.2019

УДК 343.135(477)

Олена Євгеніївна СОЛОВЙОВА,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінально-правових дисциплін факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ

УЧАСТЬ ЗАКОННОГО ПРЕДСТАВНИКА НЕПОВНОЛІТНЬОГО ПІДОЗРЮВАНОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Суттєве розширення засади змагальності у кримінальному судочинстві України зумовило потребу більшою мірою забезпечити рівноправність сторін та надати додаткові гарантії тим, хто з огляду на об'єктивні причини не може самостійно реалізувати свої процесуальні права. Однією з таких гарантій є законне представництво учасників кримінального процесу, які через неповноліття не володіють повною процесуальною дієздатністю.

Дослідженню прав і законних інтересів неповнолітнього, його правового статусу під час кримінального провадження присвятили свої роботи такі відомі вчені як: О. М. Бандурка, Ю. М. Грошевой, А. Є. Голубов, С. М. Зеленський, М. О. Карпенко, Г. К. Кожевніков, М. І. Копетюк, О. С. Ландо, О. О. Левендаренко, Е. Б. Мельникова, Л. М. Палюх, В. Г. Пожар, В. В. Романюк, В. В. Самолук, С. В. Слінько, В. М. Трубніков, С. Я. Хоменко, Н. В. Шость та інші. Але окремі організаційні та правові аспекти забезпечення прав і свобод неповнолітніх, зокрема, участь їх законних представників під час кримінального провадження потребують, на наш погляд, подальших наукових досліджень, що сприятиме вдосконаленню діючого кримінального процесуального законодавства.

Так, обов'язок законного представника турбуватися про недієздатного неповнолітнього стосується насамперед батьків, опікунів, піклувальників, а також інших учасників сімейно-правових відносин, на яких такий обов'язок покладено або з огляду на сам факт батьківства, або відповідний акт компетентного органу. Не є винятком у цьому випадку і орган опіки та піклування, до повноважень якого відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 34 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» належить вирішення у встановленому законодавством порядку питань опіки і піклування. В основі цієї підстави лежить покладений на державу обов'язок піклуватися про недієздатних, що закріплено, зокрема, у ст. 46 Конституції України, а відповідно до ст. 51 Конституції України батьки зобов'язані піклуватися про своїх неповнолітніх дітей [1].

У п. 4 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 16 квітня 2004 року «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх» вказано, що невиконання вимоги закону про обов'язкове повідомлення про час і місце розгляду кримінального провадження законного представника неповнолітнього підозрюваного є порушенням права на захист останнього і може бути підставою для скасування вироку [2].

Врешті-решт, участь законного представника разом з іншими умовами дає додаткові гарантії встановлення істини у кримінальному провадженні, оскільки він може брати активну участь у проведенні слідчих дій, у судовому розгляді та у контролі за законністю постанов, ухвал та вироків [3, с. 8].

Вказане обґрунтовує необхідність реалізації у кримінальному процесі законного представництва в кожному випадку залучення його до кримінального провадження як самостійного учасника, що представляє інтереси неповнолітньої особи, яка не володіє повною процесуальною дієздатністю. Разом з тим вважаємо за доцільне зупинитись на аналізі процесуальної діяльності законного представника, та визначити його права та обов'язки у кримінальному провадженні. Так, у ст. 44 КПК України мова йде саме про законного представника неповнолітнього, де зазначено, що він користується процесуальними правами особи, інтереси якої він представляє [4]. Проте вони вільні у виборі засобів і способів захисту довірених їм інтересів.

Зокрема, закон встановлює, за наявності яких юридичних фактів (народження дитини, усиновлення, призначення опікуном, піклувальником тощо) виникають права й обов'язки відповідної особи як представника, він пов'язує виникнення представництва з конкретними життєвими обставинами [5, с. 6–7].

На підставі вищезазначеного, вважаємо, що при вирішенні питання про призначення або запрошення законного представника для захисту інтересів неповнолітньої особи, що бере участь в кримінальному судочинстві, повинні враховуватися наступні обставини:

- своєрідність процесуального статусу неповнолітньої особи, інтереси якого потребують представництва;
- відносини учасника кримінального судочинства до законних інтересів (безпосередній носій або особа, яка притягається для представництва);
- мета участі цих осіб у кримінально-процесуальній діяльності (представлення інтересів);
- можливість (неможливість) учасника самостійно реалізовувати свій процесуальний статус тощо.

Для узагальнення викладеного вище доцільно визначити загальну систему прав, якими повинен бути наділений законний представник неповнолітнього. У цьому випадку варто виходити з необхідності оптимального поєднання двох процесуальних засад, які носять характер суперечності. Мова йде про необхідність максимального забезпечення реалізації прав неповнолітнього через його законне представництво в поєднанні зі збереженням таємниці слідства, створення умов ефективного і швидкого досудового розслідування та обґрунтованого розгляду кримінального провадження у суді. Саме тому, права законного представника повинні бути в межах необхідної доцільності, під якою потрібно розуміти такий стан, коли законний представник, будучи наділений достатнім обсягом прав для реалізації своєї процесуальної мети, буде позбавлений можливості заважати органам, які ведуть процес, виконувати свої обов'язки.

Звісно, права законних представників носять похідний характер від прав тих осіб, яких вони представляють, хоча це не означає, що законні представники повинні мати ті ж права, що і сам неповнолітній. Так, законні представники не можуть реалізувати всіх прав неповнолітнього, інтереси якого вони представляють, а також, їм притаманні права, які виходять за межі прав самого неповнолітнього.

Таким чином, можна визначити такі права, якими законний представник повинен бути наділений, а саме: 1) знати, у чому підозрюють особу неповнолітнього, інтереси якої він представляє, ознайомлюватися з матеріалами, якими обґрунтовується затримання неповнолітнього підозрюваного, чи обрання заходів процесуального примусу та т.ін.; 2) до першого допиту неповнолітнього підозрюваного мати з ним та захисником конфіденційне побачення, а після першого допиту – такі ж побачення без обмеження їх кількості та тривалості; 3) збирати відомості про факти, що можуть використовуватися як докази у кримінальному провадженні та подавати інформацію про них; 4) бути присутнім на допитах неповнолітнього та під час

виконання інших слідчих дій; 5) з дозволу слідчого застосовувати науково-технічні засоби під час провадження слідчих дій, у яких він бере участь, а також під час ознайомлення з матеріалами кримінального провадження; 6) заявляти клопотання і відводи; 7) ознайомлюватися після закінчення досудового розслідування з усіма матеріалами кримінального провадження; 8) подавати скарги на дії і рішення слідчого, прокурора, слідчого судді та суду; 9) на забезпечення безпеки.

Також, можна запропонувати наступну систему обов'язків, які повинні нести у кримінальному процесі законні представники: 1) з'являтися на виклики слідчого; 2) допомагати неповнолітньому запросити захисника; 3) дотримуватись процесуального порядку провадження досудового розслідування; 4) забезпечити належну поведінку неповнолітнього та його явку до слідчого, прокурора і суду; 5) повідомляти неповнолітнього про виклик до слідчого, прокурора чи суду тощо.

На підставі зазначеного, вважаємо, що оскільки нині діючий КПК України не передбачає відповідної норми, де були б закріплені права і обов'язки законного представника неповнолітньої особи, тозапропонована вище система його прав і обов'язків, на нашу думку, повинна бути закріплена у кримінальному процесуальному законодавстві України у вигляді окремої норми.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх : постанова Пленуму Верховного Суду України від 16.04.2004 № 5 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va005700-04> (дата звернення: 14.03.2019).
3. Голубов А. Є. Процесуальне становище в кримінальному судочинстві України неповнолітнього, який скоїв злочин або суспільно небезпечне діяння : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2005. 20 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Голос України*. 2012. № 90–91; Судова практика у справах про злочини неповнолітніх і втягнення їх у злочинну діяльність. *Вісник Верховного Суду України*. 2003. № 4 (38). С. 12–35.
5. Пожар В. Г. Інститут представництва в кримінальному судочинстві : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2010. 22 с.

Одержано 17.03.2019

УДК 343.98

Ганна Олександрівна СПІЦИНА,

доктор юридичних наук, доцент,
завідувач лабораторії теоретичних досліджень,
редакційно-видавничої та науково-методичної діяльності
Харківського науково-дослідного інституту судових
експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса;

Наталія Євгенівна ФІЛІПЕНКО,

кандидат юридичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник лабораторії теоретичних досліджень,
редакційно-видавничої та науково-методичної діяльності
Харківського науково-дослідного інституту судових
експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса

ТЕРОРИСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА ПРОТИДІЇ

Невід'ємним елементом української кримінально-правової політики є протидія різноманітним терористичним загрозам, адже наша держава вже біля чотирьох років живе в умовах проведення Операції об'єднаних сил Збройних сил України (до 2018 року – Антитерористична операція).